



HAPTONOMISCH **HC**CONTACT

Nr. 4 - 16^e jaargang - december 2005

Bezoek Academie aan grondlegger Frans Veldman

Thymesthesie, zelfbewustzijn en het Zelf-zijn (2)

Sociale intimidatie

Filosofische aantekeningen bij de haptonomie (3)

ELMED[®] *Line*

De Elmed Line haptonomie behandelbanken zijn in samenwerking met haptonomen ontwikkeld en munten uit in gebruiksgemak en functionaliteit.



Vraag onze uitgebreide catalogus.

Haptonomie bank Standaard

2-Delig verstelbare bank. Afmetingen 80 x 200 cm. Hoogte incl. matras max. 95 cm. Compleet met speciale hapto-matras.

Haptonomie bank 2-delig elektrisch

De uitvoering van deze bank is geheel gelijk aan de Standaard bank, echter met voet- of handbediening naar keuze; elektrisch of hydraulisch in hoogte verstelbaar. Compleet met speciale hapto-matras.



ELECTRO  **MEDICO**

Service en kwaliteit in dienst van uw praktijk.

Electro Medico Nederland bv
Pr. Marijkestraat 4 - 8, 2404 BC Alphen a/d Rijn
Tel. 0172 - 47 50 41, Fax 0172 - 49 17 28
Mail verkoop@electromedico.nl
www.electromedico.nl

Inleiding	Pagina 5
<i>Mia van Luttervelt</i>	
Colofon	Pagina 5
Bezoek Academie aan grondlegger Frans Veldman	Pagina 7
<i>Wim Laumans en Mia van Luttervelt</i>	
Thymesthesie, zelfbewustzijn en het Zelf-zijn (2)	Pagina 8
<i>Frans Veldman</i>	
Sociale intimidatie	Pagina 12
<i>Mia van Luttervelt</i>	
Filosofische aantekeningen bij de haptonomie (3)	Pagina 22
<i>Dr. Douwe Tiemersma</i>	
Mark	Pagina 27
<i>Marleen van Koeveringe</i>	
Voor u gelezen...	Pagina 28
<i>Wim Laumans</i>	



FysioLogic

Voor de mens in de praktijk

Wat LogicData onder de naam FysioLogic[®] ontwikkelde als software voor fysiotherapeuten die behoefte hebben aan een soepelopende administratie, is inmiddels uitgegroeid tot een **breed softwarepakket voor de gehele paramedische sector...**

...omdat

- LogicData in haar 25-jarig bestaan niet heeft stilgestaan.
- LogicData het belangrijk vindt, dat (para)medici hun tijd optimaal kunnen besteden aan hun kerntaken.
- LogicData het belangrijk vindt, dat (para)medici hun tijd en goede humeur niet moeten verliezen in een omslachtige en tijdrovende administratie.
- LogicData vindt, dat het niet moet uitmaken of een praktijk uit één of meerdere behandelaars bestaat.
- LogicData vindt, dat haar software ook zonder cursus toepasbaar moet zijn.

FysioLogic[®] is verkrijgbaar in twee versies:

- **FysioLogic[®] Basic** voor een eenvoudige praktijk.
- **FysioLogic[®] Plus** voor de grotere praktijk. FysioLogic Plus is ook interdisciplinair toepasbaar en daarmee bij uitstek geschikt voor groepspraktijken of medische centra en in een netwerk.

vanaf
€ 250
per jaar



Al 25 jaar een begrip

*Vraag gratis
en vrijblijvend
een persoonlijk
advies aan*

LogicData

Hof van Hoornwijk
Laan van Zuid Hoorn 51
2289 DC Rijswijk (ZH)
T 070 415 25 83
F 070 415 51 19
I www.logicdata.nl
E info@logicdata.nl

LOGICDATA
ADVIESBURO - AUTOMATISERING

COLOFON

Uitgave

Stichting Haptonomisch Contact
KvK Utrecht 30181509
ISSN 0929-7723
www.haptonomischcontact.nl

Voorzitter Stichting

Paulien Pinksterboer, tel. 0251-210707
voorzitter@haptonomischcontact.nl

Redactie

Wim Laumans, tel. 035 6561690
hoofdredeacteur@haptonomischcontact.nl
Mia van Luttermvelt, tel. 070 3500019
eindredeacteur@haptonomischcontact.nl

Redactieadres

d'Aumeriestraat 49
2586 XM Den Haag
eindredeacteur@haptonomischcontact.nl

Abonnementen en advertenties

Van der Veer Media
Tel. 035 5254558
Fax 035 5254652
vanderveer.media@hetnet.nl
Mob. 06 53610773

Projectbegeleiding

Van der Veer Media,
Blaricum

Prijs

Euro 27,50 per jrg. voor 4 nrs.

Kopijsluiting

31 januari 2006

Kopij

Haptonomisch Contact verschijnt vier keer per jaar. Aan haptonomie gerelateerde artikelen, meningen, praktijkervaringen, informatie en nieuws kunt u sturen naar het redactieadres; indien mogelijk graag per e-mail. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit tijdschrift berust bij de redactie. Zij behoudt zich het recht voor om in overleg met betrokkene kopij in te korten of niet te plaatsen. De auteur blijft eindverantwoordelijk voor de inhoud van zijn/haar geschrift.

Losse nummers verkrijgbaar na overmaking van € 9 op bankrekeningnr. 97.13.66.497 t.n.v. Van der Veer Media, Blaricum. (Studenten)kortingen zijn onder bepaalde voorwaarden mogelijk.

© Alle rechten voorbehouden.

Overname van artikelen alleen na schriftelijke toestemming. Bij plaatsing na toestemming van de redactie dient Haptonomisch Contact te allen tijde als bron vermeld te worden.

Webdesign en onderhoud

webmaster@haptonomischcontact.nl

'La place de l'Engagement Affectif dans les Soins – De plaats van het affectieve engagement in de zorg

Terwijl ik dit schrijf verkeert Nederland in onzekerheid aangaande alle (bij)werkingen die ons nieuwe zorgstelsel van 1 januari 2006 zal gaan vertonen. Veel mensen maken zich zorgen. Dat leidt bij sommigen tot een verlamdende angst die elke keuzemogelijkheid bemoeilijkt en mensen vatbaar maakt voor gladder verkooppraatjes. De onoverzichtelijkheid is groot, waardoor de aangekondigde keuzevrijheid voor velen een schijnvrijheid dreigt te worden. We zullen deze nieuwe pil echter moeten slikken, hoe mooi deze ook zal worden verpakt. Zal het nog goed komen? Zorgverleners die niet commercieel genoeg werken gaan door de eenzijdige marktwerking in toenemende mate failliet in een oerwoud van beperkende regels. Het wordt kaler, killer en kostbaarder door het effectiviteitsstreven binnen de bureaucratische zorg. De warmte zal moeten komen van geëngageerde en geïnspireerde mensen die weten hoe ze ook affectief moeten omgaan met mensen en tevens weten hoe ze moeten voorkomen dat ze zelf opgebrand raken. Haptonomische scholing kan daarbij helpen. 'Geef wat je hebt en vraag wat je nodig hebt.'

Op 9 en 10 december 2005 werd in Parijs het 4^e Haptonomie Congres gehouden met als titel '*La Place de l'Engagement Affectif dans les Soins*' (zie www.congres-haptonomie.com Communiqué de Presse, sep.2005). Hopelijk zullen ook veel haptonomisch geschoolde Nederlanders daar nieuwe inspiratie op hebben gedaan.

Voorts probeert een initiatiefgroep een *Symposium Haptonomie Nederland 2006* (najaar) te organiseren 'teneinde een indruk te geven van de ontwikkelingen die zich terzake de laatste 25 jaar internationaal hebben voltrokken, zulks met medewerking van het *Centre de Recherche et de Développement de l'Haptonomie (C.I.R.D.H.)* en

Frans Veldman, als grondlegger van de haptonomie (cirdh@haptonomy.org en www.haptonomy.org). Een voorinschrijving kunt u sturen naar praktijk@gertklabbers.nl. De organisatie krijgt dan informatie over de te verwachten groepsgrootte en nadere informatie kan rechtstreeks naar u worden opgestuurd. Op www.haptonomischcontact.nl, bij 'activiteiten' vindt u een inschrijfformulier.

Vanuit het onderwijs kunnen wij u melden dat het Centrum voor Post Initieel Onderwijs Nederland (SPHBO) de Opleiding Haptotherapie van de Academie voor Haptonomie te Doorn het predikaat 'Post-HBO Registeropleiding' verleend heeft. Als gevolg van dit besluit komen studenten aan deze opleiding in aanmerking voor het officiële diploma van de SPHBO. De Academie voor Haptonomie (www.haptonomie.nl) ziet deze erkenning als een waardering voor de aandacht die zij continu heeft voor de kwaliteitsverbeteringen en professionalisering op het gebied van haar onderwijs.

In dit tijdschrift zijn wij Monique Duran erkentelijk voor haar vertaling uit het Frans van het artikel *Thymesthesie (2)* van de hand van Frans Veldman.

Als laatste wil ik u met de loftrumpet attenderen op het verschijnen van het boek *Haptotherapie – Praktijk en theorie* (Uitg.Harcourt) door Els Plooi die gz-psycholoog is en haptotherapeut. Zij werkt in een privé-praktijk en is docent aan de Academie voor Haptonomie. Zij is co-auteur van '*Mijn lijf is me lief*' (Utrecht 1993). Het is een prachtig boek geworden dat, net als het boek van Bob Boot, dit tijdschrift en de boeken van grondlegger Frans Veldman, in geen enkele boekenkast van haptonomisch werkenden mag ontbreken. In dit boek is ook de ontwikkeling merkbaar van 'aanrakingstherapie' naar '(tactiel) contact-therapie'. 'Hapto = J'entre en contact tactile, j'établis une relation', zegt Frans Veldman. Het gaat daarbij altijd om effectieve bevestiging. Zie ook de boekbespreking door Wim Laumans in dit nummer.

Abonneren op Haptonomisch Contact?

Zie www.haptonomischcontact.nl bij abonneren, of bel de uitgever Van der Veer Media op telefoonnummer 035 - 525 4558.

Bezoek Academie aan grondlegger Frans Veldman

Wim Laumans en Mia van Luttervelt

Enige tijd geleden hebben de voorzitter van het bestuur Hans Hofhuizen van de Academie voor Haptonomie en directeur Laurens A. de Kleine een bezoek gebracht aan de grondlegger van de haptonomie Frans Veldman, te Oms, Frankrijk. Het doel van het bezoek was gericht op het herstel van contact. Dit doel is bereikt en de weg is vrij voor vervolgstappen. Frans Veldman heeft het verslag van het bezoek onderschreven, dat door de Academie werd gemaakt.

Van de Academie kregen wij het verzoek aandacht te schenken aan een aantal aspecten van dit bezoek, waaraan we graag gevolg geven.

Hierbij een deel van deze brief:

- *Tijdens het gehouden gesprek bleek, ondanks de bezorgdheid van de heer Veldman over de ontwikkelingen in Nederland, er een positieve grondhouding voor een verdieping van de kennismaking te ontstaan.*
- *Er zal door beide partijen een nadere verkenning worden geëntameerd die moet leiden tot de conclusie of een inhoudelijke samenwerking tussen de heer Veldman en de Academie mogelijk is.*
- *Aan het beging van deze verkenning zal eerst besloten moeten worden over de te verkennen thema's. Aan de orde zijn geweest:*
 - *de binnen het kader van de bestudering van de Haptonomie te gebruiken definities en thema's;*
 - *de voor de Haptonomie geldende ethische principes en opvattingen;*
 - *de ontwikkelingen binnen de Haptonomie;*
 - *de ontwikkeling in de maatschappij waarop de Haptonomie een antwoord kan formuleren;*
 - *op hoofdlijnen, de inhoudelijke verschillen tussen de opvattingen van de heer Veldman en de Academie;*
 - *de wenselijkheden en mogelijkheden tot wetenschappelijk onderzoek, door beide partijen gezamenlijk of separaat uit te voeren.*

De vorm waarmee de verkenning het beste kan plaatsvinden is van groot belang. Hierover zijn geen nadere afspraken gemaakt anders dan te constateren dat schriftelijke communicatie niet zeer zinvol is. Het elkaar ontmoeten in de wetenschap dat er een gezamenlijke opdracht moet worden volbracht staat voorop. Wij zijn buitengewoon blij met dit resultaat, dat mede tot stand kwam naar aanleiding van eerdere publicaties in dit tijdschrift.

Deze 'gezamenlijke opdracht' is ook een van de bestaansredenen van 'Haptonomisch Contact'. Wij hopen met dit tijdschrift aan het tot stand komen van nieuwe haptonomische initiatieven en ontmoetingen een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren.

Thymesthesie, zelfbewustzijn en het Zelf zijn (2)

Frans Veldman, Vertaling vanuit het Frans door Monique Duran

Aanvullende beschouwing

Na de afsluiting van het derde internationale congres der haptonomie, gehouden op 24 en 25 november 2000, gaf Dr. Mehdi DJALALI mij een exemplaar van het tijdschrift GEO, de Duitse uitgave, no.11 van november 2000, dat net verschenen was. Deze editie bevat, onder meer, een uitgebreid, overvloedig geïllustreerd en zeer interessant artikel, getiteld:

“Das ‘zweite Gehirn’. Wie der Bauch den Kopf bestimmt.

Wissenschaftler auf der Spur von Gefühl und Intuition.”

Dat artikel maakt gewag van wetenschappelijke onderzoeken betreffende het *Enterale Zenuw Stelsel* (EZS) en maakt een onderscheid tussen dit systeem en het *Centraal Zenuw Stelsel*, (CZS).

De auteurs trekken hieruit de conclusie, zich baserend op het werk van die wetenschappers, dat **“het beeld van de mens een fundamentele wijziging zou kunnen ondergaan”**.

Het **“enterale brein”**, door hen ook wel gekarakteriseerd als de **“tweede”** hersenen, functioneert op een volledig *autonome* wijze en geeft veel meer signalen en informatie betreffende de vitale gesteldheid door aan het CZS dan dat deze ontvangt van de *“centrale hersenen”*. Deze conclusie, hoewel rationeel en uitsluitend gebaseerd op *cognitieve* onderzoeken, verhoudt zich bijzonder goed met de *fenomeno-empirische* haptonomische onderzoeken en bevestigt tot op zekere hoogte hun resultaten, hoewel die wetenschappers de haptonomie klaarblijkelijk niet kennen.

Het artikel begint met het in herinnering brengen van het feit dat, sedert het begin van de menselijke existentie, de mensen, in alle continenten en culturen, altijd hebben verondersteld en geloofd dat de zetel van het gevoel en de vitale ervaringen zich in het *centrum* van het lichaam bevinden. Dit werk zou het een *wetenschappelijk bewijs* verschaffen.

Voor de Amerikaan Michael GERSHON, hoofdonderzoeker in de neurowetenschappen van de Columbia Universiteit in New York, is deze constatering, die nogal ongepast lijkt, geheel baanbrekend: **er bestaan “hersenen” in het centrum van onze buikholte !**

Professor Michael SCHEMANN van de veterinaire universiteit van Hannover, die zich bezighoudt met onderzoeken betreffende het EZS spreekt over : *“een ontdekkingsreis in de verborgen diepten van het menselijk lichaam”*.

Professor Emeran MEYER van de Californische Universiteit in Los Angeles vestigt de aandacht op het volgende : *“10 jaar geleden staken een groot aantal van mijn vakgenoten de draak met mij, lachten mij in mijn gezicht uit, toen ik sprak over een verband tussen de Psyche en een ventrale (enterale) ‘Hersenen’ ”*.

De Australische onderzoeker Marcello COSTA van de “Flinders University” in Adelaide, voegt hieraan toe : *“Ik wilde het aanvankelijk niet geloven, maar eenmaal geconfronteerd met de bewijzen, ben ik ervan overtuigd.”* Ten tijde van het Congres in Cincinnati U.S.A. waar GERSHON een voordracht hield betreffende het EZS, neemt COSTA het woord om de juistheid en de relevantie van GERSHON’s

conclusies te bevestigen, er als bewijs aan toevoegend, zijn onderzoek naar de *neuronen, met als transmitter serotonine*, die op een overtuigende en onherroepelijke wijze de beweringen van GERSHON bevestigen.

Voor een gehoor van duizenden onderzoekers en neurowetenschappers, onder wie zich ook fervente tegenstanders van deze theorie bevonden, heeft die interventie deze theorie bevrijd en de evidentie aangetoond dat: het EZS heeft *definitief* zijn plaats heeft verworven, als noodzakelijk deel uitmakend van het menselijk zenuwstelsel, opent het de weg naar onderzoek van de *biologische oorsprong van het "Second brain"*. Sindsdien zijn alle onderzoekers in dit domein ervan overtuigd dat die "tweede hersenen" een gegarandeerde overlevings-vitaliteit voor de *psyche* en het *lichaam* vertegenwoordigen. (Altijd die onderverdeling !)

GERSHON bevestigt : **"Wij bevinden ons aan het begin van een revolutie!"** en vervolgt: *"de meest moderne onderzoeken bewijzen op overtuigende wijze dat bepaalde psychische processen en het EZS elkaar wederzijds intensiever en diepgaander beïnvloeden dan wij tot nu toe hadden verondersteld !"* De *"enterische hersenen"* spelen een belangrijke en bepalende rol in elke beleving van vreude, lust, genot en leed, maar tot in onze dagen waren slechts enkelen op de hoogte van hun bestaan.

Intussen staat nog niet iedereen achter deze theorie. Zoals Dr. Alain N. SCHORE, neuropsycholoog, psychotherapeut aan de medische faculteit van de Universiteit van Californie in Los Angeles, die met nadruk beweert, dat het gevoels- en affectieve leven gelocaliseerd is in de rechter hersenhelft ! En met hem stemmen veel onderzoekers en neurowetenschappers alleen in met het idee, dat het emotionele affectieve leven begrensd wordt door de limbische en paralimbische sferen in de hersenen, hetgeen de actueel geldende theorie is. De onderzoekers van wie sprake is in zijn artikel, bevestigen dat er in het limbisch systeem sprake is van een *verhoogde activiteit, onder invloed van het EZS*.

Het artikel bevestigt evenwel dat het EZS op *autonome wijze, zonder de hulp van het CZS functioneert* ; dat is de conclusie van die wetenschappers. Het EZS brengt veel meer data over aan het CZS dan andersom. De informatie van het EZS speelt een doorslaggevende rol in ons gevoel van *welbevinden* en voor ons *zelf-behoud*. Het EZS is een bron van psychoactieve substantie. (Het zou beter zijn te spreken van : *thymoactieve* !) De aandacht wordt ook exclusief getrokken naar het feit dat heel vroeg na de conceptie, bij het kind in de moederschoot, het EZS, **de tweede hersenen**, moeten worden gestimuleerd, en in de prenatale fase en de vroege kinderjaren de zelfontwikkeling en het zelfbehoud moeten worden geleerd. (Een bevestiging van dat wat de prenatale haptonomie al sinds lange tijd, een vijftigtal jaren, op overtuigende wijze, aantoon. Zij spreekt in deze context niet, van *"tweede hersenen"*, maar in tegendeel, van de thymos als C.N.T = "Centre Neuronal Thymique": Neuraal Thymisch Centrum – netwerk).

Terwijl men spreekt over "het begin van een *revolutie*", denk ik me, met alle respect, te kunnen refereren aan een uitspraak van Dr. Catherine DOLTO, in *"L'aube des sens"* van 1981, toen zij sprak over een 'stille revolutie' betrekking hebbend op de haptonomie, na het volgen van de introductie ontmoetingen, die ik bij mij thuis had gegeven in 1979/1980. (Dus meer dan 20 jaar geleden !)

Dat is niet de eerste keer dat mijn *levenswerk*, dat wil zeggen mijn onderzoeken, studies en fenomeen-empirische observaties, en de resultaten die daaruit voortvloeien, *vele jaren later* bewezen en

bevestigd worden in neurowetenschappelijke onderzoeken.

Desalniettemin bestaat er een groot verschil tussen de fenomeen-empirische wetenschap die de haptonomie is, en die cognitieve neurowetenschappers, een verschil dat gekenmerkt wordt door het feit dat de haptonomie principieel en essentieel, d.w.z. *fundamenteel*, haar inspanningen richt op de fenomenen en experimenten die inherent zijn aan de *menselijke representaties* door houding, gedrag, de individuele attitude en de verschillende uitdrukkingsmogelijkheden via welke de mensen zich openbaren in hun communicatie.

Het is intussen voldoende bekend dat mijn interesse voor de representaties en presentaties, gevoelens en geopenbaarde belevingen van de mens werden gewekt door mijn gruwelijke ervaringen tijdens de tweede wereldoorlog.

Ervaringen, die mijn leven definitief veranderd hebben, en die mij hebben gestimuleerd, zoniet gedwongen en verplicht mij te wijden aan onderzoeken en studies betreffende het affectieve, emotionele en communicatieve menselijke leven.

Ik heb deze aansporing als een *levensprincipe* beleefd, met de kwaliteit van een levensmissie, aan welke ik mij sinds 1942 heb gewijd en mij nog altijd, zonder een enkele onderbreking volledig en gewetensvol, heel mijn leven wijd.

Op basis van mijn ervaringen, observaties en belevingen, dat wil zeggen: dat wat ik heb kunnen observeren en beleven in de *representaties* (d.w.z. echte *onthullingen*) van anderen in hachelijke omstandigheden, ben ik vanaf het begin van mijn onderzoek ervan overtuigd dat het gevoel, het gemoed, de emoties en alle *affectieve* en *existentiële* ervaringen zich voordoen in het **centrum** en **de basis van de lichamelijke**, hetgeen mij snel heeft geleid tot het ontdekken van de **hapsis** en zijn aard en kwaliteit van archaische bron van elke vorm van *perceptie* en, als zodanig: van de **libido vitalis** (levenslust). Libido vitalis, die eveneens het bestaan in de ruimte en in de tijd, het zijn **op de wereld** en de manier van leven **in de wereld**, wat *de gemoedsbewegingen* en het **vitale onderscheidingsvermogen** met hun *cognitieve, intellectuele, estimatieve, cogitatieve en conatieve* vermogens bepaalt.

In mijn Opus Princeps, leg ik het grote verschil tussen de cognitieve wetenschappen en de fenomeen-empirische haptonomische wetenschap duidelijk uit door het wezenlijke verschil uit te leggen tussen een rationele objectiverende observatie en een empathische, medelevende, **empirische** observatie, waartoe ik de gruwelijke ervaring van Laurens van der POST analyseer.¹ **Het is precies dit onderscheid van observeren en van interpreteren dat de haptonomie kenmerkt.**

Welnu, over het algemeen richten onderzoekers en neurowetenschappers zich in eerste instantie, en soms uitsluitend, op het functioneren en de interacties van het CZS in relatie tot het vegetatieve zenuwstelsel (VZS), dat wil zeggen de (neuro)fysiologische, biologische en anatomische functies met hun *humorale* en *hormonale* effecten en trekken vaak rationele conclusies, die voorbijgaan aan de affectieve hoedanigheid van de bezielded lichamelijke. Hetgeen meestal de veronachtzaming betekent van de bepalende evidenties betreffende de gevoelens, het intieme leven met zijn intenties en gemoedsbewegingen; de *libido vitalis* en de *vis affectiva* (het gevoelsleven) die meer specifiek het essentiële Zijn bepalen, de *essentia*, en de bewuste proprioceptie van de mensen.

De onderzoeken waarvan sprake is in het genoemde artikel van GEO lijken een afspiegeling te zijn van de empirische fenomenaliteit van de haptonomie.

Zou men in overweging kunnen nemen dat daarmee de weg geopend wordt tot een *echte* wetenschappelijke **revolutie**, alhoewel deze ten opzichte van de haptonomie is vertraagd? Een hele belangrijke revolutie, die een overeenstemming tussen de wetenschappen die men “exact” noemt en de empirische wetenschappen (die niet minder exact zijn) tot gevolg zou hebben en dat wij kunnen komen tot een **zuivere** wetenschap, die ik als volgt heb gedefinieerd :

De wetenschap omvat datgene wat men ontdekt, leert, exploreert en ontwikkelt op basis van studies, onderzoeken en exacte, uiterst nauwkeurige en omvangrijke observaties, als herhaalbare feiten en verifieerbare waarheden.

Uit haptonomisch oogpunt, zou die wetenschap zich moeten ontwikkelen vanuit het algemeen belang, overeenkomstig algemene waarden, gericht op het verbeteren van de omstandigheden van de menselijke existentie, de optimalisering van de publieke gezondheidszorg, van het Wel-Zijn en het Geluk van de mens.

Hoewel het artikel in kwestie niet spreekt over een empirische haptonomische fenomenaliteit en slechts onderscheid maakt tussen de **centrale hersenen** en de **enterale hersenen**, zonder klaarblijkelijk het onderscheid kennen tussen de **thymos** en de **psyche**, is het een teken dat er zich aan de horizon, hoewel slechts vaag, de mogelijkheid van een verstaan en een verstandhouding tussen die wetenschappen, die in elkaars nabijheid staan, zonder elkaar wederzijds te kennen, aftekent. Dat is precies wat de haptonomie tracht te bereiken, openstaand voor een adequate samenwerking en gerechtvaardigd door het respect en de wederzijdse waardering ten faveure van het menselijk levens-Geluk.

Laten wij hopen dat dit wederzijds begrip zich uiteindelijk zal ontplooiën !

¹ Lees vooral “Haptonomie, Science de l’ *affectivité*”^{7^{eme}} edition. “Redécouvrir l’ *humain*” P.U.F. 1998. Blz. 392-396. Wat betreft het centrum, de basis van de lichamelijke : blz. 539-543.

Bibliografie

GERSHON Michael D.

Comobia University ; “*The Enteric Nervous System : A Second Brain*” in : Hospital Practice, July 15.1999.

MAYER Emeran A. , NALIBOFF Bruce and MUNAKATA Julie

“*The Evolving neurobiology of gut feelings*” in : Progress in Brain Research, Vol 122, 2000 “Elsevier Science”.

KAITARO Timo

University of Joensuu, Finland “*Not only in the brain : Cabanis and the Montpellierian Tradition of Localization*” in : Brain Congress 2000 ; 43(13)262-8

Noot van de redactie: De vertaling van dit Opus Princeps zal eind 2006 in het Nederlands verschijnen.

Sociale intimidatie

Mia F.W. van Luttervelt

"Ik wil mij aan de waarheid houden.

Ik wil mij voor geen ongerechtigheid buigen.

Ik wil vrij zijn van vrees.

Ik wil geen geweld gebruiken.

Ik wil van goeden wille zijn tegenover iedereen."

Dagelijks gebed van Mahâtmâ Gandhi 1)

Er is veel gezegd en geschreven over lichamelijke mishandeling, seksueel misbruik en emotionele verwaarlozing. Dat geldt eveneens voor het grote sociale en structurele geweld van oorlogshandelingen, gijzelingen, de kwestie van de minderheden en de mensenrechten en de discriminatie op grond van religie, levensbeschouwing, politieke keuze, ras, geslacht en seksuele gerichtheid, om van het stille geweld tegen sociaal zwakkeren als kinderen, bejaarden, armen, gekken, zieken en gehandicapten nog maar te zwijgen. Daarover gaat dit artikel niet.

Waar ik iets over wil zeggen is het kleine sociale geweld waar wij allen, van zeer jong tot zeer oud, dagelijks mee te maken (kunnen) krijgen. Ik bedoel dan het kind dat op school gepest wordt; de collega die op het werk totaal geïsoleerd en geïntimideerd wordt; de student die uit de groep wordt gegooid; de soldaat door zijn slapies zogenaamd tot "man" wordt gemaakt; het kind over wiens hoofd de conflicten van de ouders worden uitgevochten; de bejaarde die wordt opgeborgen in een tehuis omdat de kinderen dat zo hebben beslist; de patiënt die zich een hoop betutteling moet laten welgevallen omdat hij anders geen hulp krijgt; de bijstandsmoeder die onder politiebescherming moet verhuizen omdat de woede van de buurt zich om duistere redenen tegen haar keert; etc. De rij kan met talloze voorbeelden worden aangevuld. De ernst is zelden zo groot, dat het tot een rechtszaak komt, maar de (emotionele) schade is vaak enorm, zij het onzichtbaar voor de omgeving. Het is juist en vooral deze onzichtbaarheid, het niet kunnen of willen (in)zien door de omgeving, die het lijden en de onmachtgevoelens van degene die zoiets meemaakt, zo ondraaglijk maken. Kenmerkend voor de situatie is, dat er één of meer personen zijn die zich geïntimideerd voelen door één of meer anderen die dit gewoonlijk ontkennen en/of vinden dat ze in hun volste recht staan. Een sociaal zwakkere staat tegenover een sociaal sterkere. De wet van de jungle, het recht van de sterkste geldt. Het geheel vindt plaats in een sociale omgeving die of van niets weet, of niets wil weten en dus niet kan of wil ingrijpen. De argumenten zijn stereotype en stevast dezelfde die ook bij andere soorten van intimidatie en geweld te horen zijn: Eigen schuld; hij heeft het er zelf naar gemaakt; ze vroeg er zelf om; ze kletst maar wat; dat voelt ze helemaal verkeerd; het is niet waar wat ze zegt; hij is gek; hij is lastig; zij hoort er niet bij; zo doen we dat hier; dat kind moet manieren leren; dat

mens wordt oud; hij mag blij zijn dat we zo goed voor hem zorgen; ach dat is toch heel gewoon, dat ging bij ons vroeger ook zo; dat kind/mens moet niet zeuren; etc.

In dit soort situaties zijn alle elementen van een klassieke dubbele-binding (double bind) aanwezig, zoals deze zo indringend door Gregory Bateson 2) beschreven zijn:

1. Er zijn twee of meer mensen bij betrokken, van wie één gedwongen wordt de rol van slachtoffer te spelen.
2. De double-bind structuur is duurzaam. Er is geen sprake van een grote traumatische schok, maar van de regelmaat en de gewoonte om de wereld op een bepaalde manier te ervaren.
3. Er is een primair negatief bevel, in de vorm van “als je X niet doet, zal ik je straffen.” Weer is de straf geen traumatische sleutelgebeurtenis, maar zij vindt als het ware onophoudelijk plaats in de vorm van bijvoorbeeld de weigering liefde te geven of het uitdrukken van verlatenheid.
4. Er is een “secundair bevel dat op een meer abstract niveau het eerste tegensprekt en net als het eerste wordt afgedwongen door straf of signalen die het voortbestaan bedreigen”. Hier hebben we wat Bateson noemt “de verwarring van logische typen.” (Het zou te ver voeren om in het kader van dit artikel nader op dit onderwerp in te gaan; wie geïnteresseerd is in het double-bind leze de desbetreffende literatuur). Een van de betrokkenen kan bijvoorbeeld het slachtoffer straffen en vervolgens een lichaamstaal demonstreren die zegt: “Zie dit niet als straf”, “trek het je niet aan”, of “we proberen je alleen maar te helpen”. Bij intense vormen van de aldus ontstane schizofrenie hoeven de daders niet eens meer aanwezig te zijn. “Het patroon van elkaar tegensprekende bevelen”, zegt Bateson, “kan zelfs door hallucinatorische stemmen worden overgenomen”. Hetgeen ook inderdaad nogal eens optreedt bij mensen met dergelijke ervaringen. Ze zullen zich altijd schuldig voelen en ze zullen nooit weten wat ze moeten doen).
5. Toch is double-bind niet zomaar een “vervloekt als je het doet, vervloekt als het het niet doet”-situatie. Op zich kan een “no-win” situatie iemand niet krankzinnig maken. “Het essentiële element is dat iemand er niet uit kan”, of “niet in staat is de tegenstrijdigheid aan te wijzen”.

Voor mensen, slachtoffers en daders, die in een dergelijk systeem gevangen zitten “zijn de dingen nooit precies wat ze lijken te zijn”. Er is altijd sprake van “dubbele boodschappen” en niet van “dubbele ontvangst”.

“Wat gebeurt er met iemand die – als slachtoffer – in een dergelijke situatie gevangen zit? Deze persoon zal zijn gevoelens moeten falsifiëren en er zich tegelijk van overtuigen dat hij geen been heeft om op te staan, wil hij de relatie met de andere betrokkenen kunnen volhouden”. Hoe komt iemand dan *toch* uit de double-bind? Volgens Bateson liggen de ontsnapingsmogelijkheden vaak op het gebied van de creativiteit: gekte, humor, kunst en poëzie. Bateson citeert ook een zen-koan als voorbeeld, waarbij de meester zijn stok boven de leerling houdt en hem toeschreeuwt: “Als je zegt dat deze stok echt is, sla ik je. Als je zegt dat hij niet echt is, sla ik je. Als je niets zegt, sla ik je”.

De oplossing kan zijn, dat de leerling de stok vastpakt en hem in tweeën breekt. De leerling is dan door de double-bind heen gebroken. Hij is transcontextueel geworden, dat wil zeggen opgestegen naar een nieuw bewustzijnsniveau waar de vroegere onoplosbare tegenstrijdigheden zich niet voordoen: “Dat ik me dààr nou allemaal zo druk om heb gemaakt”. Tja, als je een probleem hebt opgelost is het allemaal zo moeilijk niet meer, maar voor het zover is...

Soms duurt het jaren voordat in situaties van sociale intimidatie en geweld het topje van de ijsberg boven komt, soms ontstaat er een plotselinge escalatie; of de situatie wordt te erg, of het duurt te lang, of de onderliggende partij vindt eindelijk de moed om in opstand te komen en te ontsnappen, al of niet met hulp van anderen; zelden houdt het gewoon vanzelf op. Volgens sommigen 3), met name in oosterse levensbeschouwingen, bestaat het gehele leven uit dergelijke dubbele-bindingen gezien de totale onderlinge verbondenheid van alles en iedereen. Na de Golfoorlog en de ineenstorting van het Oostblok zien we deze fenomenen op ook optreden in grotere sociale verbanden.

Naarmate ik ouder werd en ook zelf te maken kreeg met sociale intimidatie nam mijn twijfel toe aan de toereikendheid van het haptonomisch model bij dit soort gevallen en tegelijkertijd groeide mijn besef van de waarde van de haptonomische benadering. Tesamen met het besef van mijn eigen grenzen en mijn nog onontplooide mogelijkheden leerde ik de betrekkelijkheid ervan zien en tegelijk voelde ik een groeiende behoefte aan herziening en uitbreiding ervan. Dat is niet tegenstrijdig. Ik twijfelde niet zozeer aan de haptonomische benadering als wel aan het haptonomisch mensbeeld en de mogelijkheden tot consensus. De haptonomie is een personale bevestigingsleer. De persoon wordt beschouwd als “een zelfstandig, verantwoordelijk, met rede begaafd wezen dat zich via zijn bezielde lichamelijke representering openbaart”. 4) Dit mensbeeld lijkt mij te beperkt en achterhaald. De on(der)bewuste, de bovenbewuste en de transpersoonlijke gebieden ontbreken volledig. De relatie met de sociale context, de achtergrond en leefwereld van het individu, wordt node gemist. Wat wordt er gezegd over de dubbelzinnigheid van de menselijke situatie? Hoe wordt er gedacht over de subpersoonlijkheden van de mens als irrationeel wezen? Hoeveel zicht op de demonen en de beestachtigheden in de mens levert dit mensbeeld? En hoeveel zicht op de mogelijkheden tot omvorming van klein-menselijke tekortkomingen tot liefdevolle daden voor anderen? Geldt haptonomie alleen voor de gekwetsten en de geïntimideerden of ook voor de grensoverschrijders? In hoeverre is “beking” mogelijk? In het haptonomische contact en het onderlinge menselijke verkeer wordt impliciet uitgegaan van mensen die van goede wil zijn, die bereid zijn het goede in deze wereld te delen en die in staat zijn tot een affectieve en belangeloze ontmoeting. Dit is de kracht van het haptonomisch mensbeeld en tegelijk zijn zwakte. Want voor hoevelen van ons is dit mensbeeld in de dagelijkse omgang niet een geweldige aanfluiting (geworden)? Wat zien wij niet dagelijks voor onze ogen aan ellende, die dit mensbeeld logenstraft? Hoe moeten wij omgaan met wat wij als “kwaad” beschouwen? Wanneer mag en wanneer moet je confronteren en misschien wel je leven of je dierbaren in de waagschaal stellen? Wanneer kun je het je permitteren je kwetsbaar op

ROÈL uw partner in verzekeringen

Haptotherapeuten Verzekeringspakket

Financieel Adviesbureau ROÈL biedt voor haptotherapeuten de mogelijkheid verzekeringen te treffen met aantrekkelijke voordelen in de vorm van:

- collectiviteitskorting -
- uitgebreide specifiek op beroep afgestemde dekking -
- persoonlijke advisering -

PRAKTIJKPAKKET

- Aansprakelijkheid beroep
- Rechtsbijstand beroep
- Extra kosten / bedrijfsschade
- Inventaris

PRIVÉ-PAKKET

- Woonhuis
- Inboedel
- Auto
- Aansprakelijkheid privé
- Rechtsbijstand privé
- Doorlopende reis

INKOMEN EN ZORPPAKKET

- Pensioen
- Arbeidsongeschiktheid
- Ziektekosten
- Ongevallen

Financieel Adviesbureau ROÈL

Antwoordnummer 358
3740 VB BAARN
telefoon 035 54 890 90
Fax 035 54 890 91

te stellen? En hoe vaak schieten wij niet zelf tekort, wanneer wij iets van dit mensbeeld in kleine kring proberen te verwerkelijken?

En toch...

Menselijk leven is samenleven. 5) Wij zijn ons hele leven lang op elkaar aangewezen. Op talloze manieren hebben wij te maken met anderen en onze belangen zijn op talloze manieren met elkaar vervlochten. Wij delen dezelfde leefruimte, onze voeten lopen op dezelfde aarde, wij ademen dezelfde lucht, terwijl wij zo verschillend zijn in wat we kunnen, in wat we willen en in wat we doen. De verscheidenheid in vermogens en behoeften brengt ons in een situatie van wederzijdse afhankelijkheid, het basisgegeven van de menselijke toestand, *la condition humaine*. “Deze interdependentie maakt het nodig dat mensen hun handelen op elkaar afstemmen... Maar niet alle mensen willen hetzelfde. Dat is geen probleem zolang ik zonder hulp van anderen en zonder anderen overlast te berokkenen mijn plannen kan uitvoeren... Maar wanneer de uitvoering van mijn wensen de actieve coöperatie van anderen vergt, of wanneer de uitvoering van mijn wensen het anderen onmogelijk maakt dat zij hun plannen uitvoeren, dan kan het feit, dat niet allen hetzelfde willen een groot probleem worden”. Dan ontstaan conflicten en ruzies die horen bij de wederzijdse afhankelijkheid. “Coöperatie en conflict zijn twee kanten van dezelfde zaak”. Mensen hebben gelijke belangen voorzover zij beiden profijt hebben van de samenwerking; ze hebben strijdige belangen voorzover ze verschillende doelen nastreven. “In een dergelijke situatie zijn principes nodig om de verschillende claims tegen elkaar te kunnen afwegen, zodat bij alle verscheidenheid een vreedzame oplossing van conflicten mogelijk is. Lukt het niet dergelijke principes te vinden dan wordt de coöperatie zelf en daarmee het gemeenschappelijk belang bedreigd”. In navolging van de engelse filosoof Hume spreken wij dan van de *circumstances of justice*, de omstandigheden van rechtvaardigheid. Dit zijn de objectieve en subjectieve omstandigheden van de menselijke situatie die de samenwerking zowel gewenst maken als bedreigen. Tot de objectieve omstandigheden behoren zaken als schaarste, kwetsbaarheid, (on)gelijkheid, beperkte naastenliefde, beperkt inzicht en beperkte wilskracht. “Niemand is in zijn eentje zo sterk dat hij het gedurende langere tijd tegen vele anderen kan opnemen”. *Justice*, rechtvaardigheid omvat dan die fundamentele regels zonder welke een samenleving het niet kan stellen. Maar recht hebben is nog iets anders dan recht krijgen...

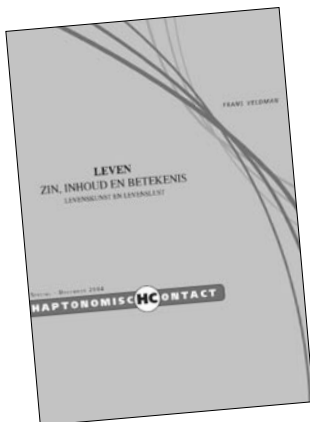
Van belang hierbij is de volgende stelling over collectief handelen 6): Rationele individuen die geïnteresseerd zijn in hun eigen belang, zullen niet tot handelen overgaan om hun groepsbelang te realiseren, tenzij

- Het aantal individuen in een groep klein is,
- Er dwang wordt uitgeoefend, of
- Andere middelen worden gebruikt om individuen ertoe te brengen in hun gemeenschappelijk belang te handelen.

(Deze stelling is ook van belang bij het nadenken over het zwartrijdersprobleem, het vandalisme, het parasiteren op de samenleving en het misbruik maken van de goede wil of zwakte van anderen). Hoe groter de groep hoe geringer de neiging om te participeren aan overleg en probleemoplossing. Er blijken prikkels van materiële en immateriële aard nodig te zijn die op het individu gericht zijn en dat individu bewegen tot samenwerking.

Voor een beperkt aantal situaties werkt de *tit-for-tat* (lik op stuk) strategie. 7) Deze komt voort uit de speltheorie en is de oplossing van de meest beroemde situatie van interdependentie, het zogenaamde Dilemma van de Gevangene (*Prisoner's Dilemma*), waarover ik hier niet verder wil spreken. “Wie een dergelijke strategie speelt, begint met een coöperatieve opstelling en laat in alle volgende spelen zijn keuze afhangen van de keuze die de tegenstander in het voorgaande spel gemaakt heeft. Heeft de ander coöperatief gespeeld dan wordt die houding beloond met samenwerking. Heeft de ander niet coöperatief gespeeld dan wordt gereciprociseerd met non-coöperatie. De houding is er dus een van conditionele samenwerking: als de tegenstander ingaat op het aanbod tot samenwerking dan wordt die voortgezet; parasiteert hij op de bereidheid tot samenwerking dan krijgt hij in het volgende spel lik op stuk. “Essentieel voor deze strategie blijkt het feit dat de betrokkenen een stabiel verwachtingspatroon moeten kunnen opbouwen waarbij de notie van reciprociteit, van wederkerigheid een beslissende rol speelt. Maar hoe betrouwbaar is de ander (gebleken)? En hoeveel macht is er om “lik op stuk” te geven?

Macht is een veelomvattend begrip, dat zowel invloed, overreding, dwang als geweld kan omvatten. 8) “Met de constatering dat er sprake is van machtsuitoefening is met andere woorden nog niets gezegd over de wijze waarop dit gebeurt. Macht kan worden uitgeoefend met relatief “zachte” middelen en met “harde”. De mogelijkheden die iemand heeft om macht uit te oefenen worden ook wel machtsbases genoemd. Ze bestaan in talloze soorten: formele macht, kennis,



Special van Frans Veldman

Deze special kost als los nummer € 6,50 (incl. verzendkosten).

Bent u abonnee of wordt u abonnee dan ontvangt u deze Special éénmalig geheel gratis.

Opgave als abonnee en extra bestellingen kunt u richten aan: vanderveer.media@hetnet.nl

Het abonnementsgeld voor dit kwartaalblad is € 27,50 per jaar.

beloften, geloofwaardig bedrog, bluf, rijkdom, bezit etc... Te vaak wordt macht gebruikt in de vorm van *throffers*, een samentrekking van *threat* en *offer*. “Ik doe iemand een aanbieding die hij n iet kan weigeren”. (Marlon Brando in de film *The Godfather*, die gaat over de praktijken van de Maffia). Sommige aanbiedingen zijn zodanig dat het weigeren ervan een hoge prijs vergt van degene aan wie ze worden gedaan: verlies van liefde, vriendschap, respect, steun, geld, bezit. Naarmate de prijs hoger wordt, is het zinvoller van dwang te spreken. Het individu ondervindt dan steeds minder vrijheid van handelen. Het kleine sociale geweld bestaat uit opvoeding, gewoonte of conventie, sociale pressie, commercie en reclame.

Om te kunnen weerstaan aan intimidatie en sociaal geweld is een sterk karakter nodig bestaande uit een zekere intelligentie, mentale kracht, morele moed en (zelf)vertrouwen. Hoevelen hebben in een sociaal beschermd milieu met een minimum aan levensvoorwaarden een dergelijk sterk karakter en een zekere autonomie kunnen verwerven? En hoeveel wilskracht en incassingsvermogen is daar voor nodig? En hoevelen worden dan niet eveneens “vals”, omdat ze uitsluitend hebben geleerd “vals” te spelen? Hoe idealistisch, gereduceerd en elitair is het haptonomisch mensbeeld? Is het een irreëel wensbeeld?

In het haptonomisch mensbeeld is het element van de *goede* wil zo impliciet, dat het nagenoeg lijkt te ontbreken. Er wordt zo vanzelfsprekend aangenomen, dat mensen van goeden wille zijn, dat het nauwelijks houvast biedt in situaties waarin daaraan het een en ander lijkt te mankeren. Haptonomie lijkt te gaan over voelen en niet over willen en handelen. Soms, als mensen het met elkaar oneens zijn, klinkt het verwijt: “dat voel je niet goed”. Maar mensen voelen gewoon wat ze voelen en volkomen zuiver voelend zijn we geen van allen, getuige ook de rijkdom aan onopgeloste en smeulende conflicten onder haptonomen. Mensen voelen iets anders omdat ze iets anders willen en mensen willen iets anders omdat ze iets anders voelen. Onze attitudes bepalen de kwaliteit van onze waarneming. In de haptonomie staan de persoon en de persoonlijke ontmoeting centraal. Het lijkt mij wenselijk het veld van onderzoek uit te breiden naar de transpersoonlijke gebieden en expliciet naar de fenomenen van de wil. De voorboden hiervan zijn feitelijk al merkbaar tijdens de therapiedagen van Ted Troost, waarbij “geput wordt uit het gezamenlijke vat van energie”.

Wat betreft de wil en de transpersoonlijke gebieden kunnen we veel leren van het werk van Assagioli. 9) Hij schrijft: “Het meest effectieve middel om de innerlijke houding van mensen te veranderen, zowel individueel als gemeenschappelijk, is het voortdurende gebruik van goede wil. Het zou goed zijn als men het wezenlijke belang van dit punt zou beseffen en als men op scholen en overal van een campagne voor goede wil een zaak van het grootste belang zou maken”. Assagioli beklemtoont vooral de noodzaak van een beter samenspel tussen de persoonlijke en de transpersoonlijke wil, die uiteindelijk zal moeten leiden tot een betere afstemming op de universele, transcendente wil. In de haptonomie wordt gesproken over “een van gevoeld doorstraalde rede”. Ik ben tot de conclusie gekomen, dat dit moet worden uitgebreid tot “een van

zuiver gevoel en gezond denken doorstraalde goede wil". Reeds de zeer grote filosoof Immanuel Kant (10) beschouwde de goede wil als het enige in de wereld dat zonder beperking als goed-zichzelf kon worden beschouwd. Niet alleen de kloof tussen denken en voelen moet worden overbrugd, ook de wil zal moeten worden geschoold en geïntegreerd. Het blijkt altijd en overal en telkens opnieuw te gaan om de juiste verhouding tussen denken, voelen en willen. Eenvoudig gezegd: denken doe je met je hoofd, voelen doe je met je hart en willen doe je met je ledematen (ergens op af gaan, stampvoeten, met de vuist op tafel slaan). En kennelijk kunnen we dan ook nog waarnemen of dat geheel een beetje in balans is. De transpersoonlijke gebieden worden ook wel de spirituele gebieden genoemd; het gaat om datgene, dat het lichamelijke, het emotionele en het mentale van de persoon te boven gaat.

Nagenoeg alle mensen zijn ervan overtuigd dat ze van goede wil zijn, ook die mensen die niet zo begaafd en geschoold zijn in hun denken en hun voelen. Een voortdurend appèl op die goede, transpersoonlijke en universele wil en de onderlinge verbondenheid en interdependentie is het enige wat mensen bij elkaar zal kunnen brengen en houden. (Waarbij overigens niet gezegd is, dat het niet zeer zinvol kan zijn wanneer de wegen van sommige mensen zich een tijdje of voorgoed scheiden!) Het strategische probleem van interactie en interdependentie blijft een probleem van kiezen onder onzekere omstandigheden. De theorie, die zich hiermee bezig houdt is de beslissingstheorie. Op deze plaats wil ik daar verder niet op ingaan.

Het zal duidelijk zijn dat ook dit artikel geen pasklaar antwoord biedt voor het probleem van de sociale intimidatie. Vaak heeft de underdog alleen de keuze tussen ten onder gaan of, indien mogelijk, het veld ruimen. Soms zullen wij toch door omstandigheden gedwongen zijn gedurende kortere of langere tijd te verblijven in een situatie van intimidatie en geweld, waarbij vechten of vluchten en een houding van conditionele samenwerking onmogelijk zijn. Wij kunnen dit dan alleen leren dragen – in plaats van “uithouden”- door ons te wenden tot de transpersoonlijke gebieden van onvoorwaardelijke liefde, vergevingsgezindheid en innerlijke rust. Dat is geen vlucht. Van oudsher hebben mensen zich dagelijks enige tijd teruggetrokken in de bewustzijnsverruiming van meditatie of gebed. 11) Dit gaf kracht, wijsheid en nieuwe ideeën. De technieken ervan zijn ons overgedragen in alle grote wereldgodsdiensten en levensbeschouwingen. Ook in de psychotherapie wordt de laatste jaren het belang erkend van het beoefenen van een houding van onvoorwaardelijke liefde en vergevingsgezindheid. 12) Onvoorwaardelijke, bevestigende liefde is in de haptonomie een *conditio sine qua non*, - dat wil zeggen een haptonomie zonder bevestiging is onbestaanbaar -, maar over het belang van vergevingsgezindheid wordt (nog) niet zo openlijk gesproken. Zelf denk ik dat vergeving de mentale en spirituele uitbreiding is van wat er lijfelijk en emotioneel gebeurt wanneer wij “loslaten” en “omschakelen” bij een haptonomische belasting. De fenomenen van ontlading, opluchting en bevrijding zijn dezelfde: De houding van verharding verdwijnt, blokkades worden opgeheven, het gehele wezen verzacht, de communicatieve energie komt weer in beweging, terwijl de pijn draaglijk en “rond” wordt is de persoon niet meer dezelfde als daarvoor; er

ontstaan ruimte voor persoonlijke groei èn, paradoxaal genoeg, er ontstaat tevens ruimte voor de omgeving. Wanneer wij omgaan met aardige mensen is onvoorwaardelijke liefde niet zo moeilijk. Maar wanneer wij moeten omgaan met mensen die ons ontoelaatbare pijn doen, die “vals spelen” en niet willen stoppen, dan kan onvoorwaardelijke liefde en vergevingsgezindheid de moeilijkste opgave zijn waarvoor een mens kan komen te staan.

En toch heb ik dat geleerd en telkens bevestigd gezien in de omgang met mensen die op enigerlei wijze te lijden hebben gehad van klein of groot sociaal geweld, groter dan ik hopelijk ooit in mijn leven zal hoeven meemaken. Telkens vernam ik dat dit, naast de steun van goede vrienden, deze mensen tot in de kern van hun wezen geholpen heeft “aan te blijven” en hun vaak schokkende ervaringen zo goed mogelijk te verwerken. 13)

Mensen hebben gelukkig het vermogen tot leren. Zij kunnen door schade en schande wijs worden. Ieder mens zoekt naar levensmogelijkheden, ontplooiing en de uitbreiding van zijn grenzen. Daarbij stoot hij vaak zichzelf, waarna hij soms als een kind anderen de schuld geeft, en anderen stoten zich aan hem, maar durven soms niets te zeggen. Vaak beseft hij niet of wil hij niet beseffen met hoeveel geweld hij zich een weg baant en anderen kunnen/zullen hem dat niet bijbrengen. Soms is een zaak zo ernstig dat deze voor de rechter komt. De rechter zal dan het onderscheid tussen daders en slachtoffers moeten maken. Voor de rest, in begeleiding en therapie, bestaan er geen slachtoffers, bestaan er geen daders, bestaan er alleen ongelukkigen die verder moeten.

In nood leer je je vrienden kennen. In nood leer je hoe moeilijk het is je innerlijke rust te bewaren. In nood leer je creatief worden. In nood leer je de noodzaak kennen van het beoefenen van een houding van vergevingsgezindheid, ook naar jezelf, omdat je anders ten onder dreigt te gaan in een wereld van pijn, angst, woede en verdriet. In nood leer je hoe haat, verbittering en wraakzucht ontstaan en leer je in hoeverre je deze in je wezen wilt toelaten. In nood leer je onmacht kennen en de verleiding tot het gebruiken van geweld. In nood leer je je grenzen en je mogelijkheden kennen. Zo heb ik dit artikel alleen kunnen schrijven door wat ik leerde van mijn vrienden, mijn patiënten en diegenen die ik moest leren vergeven.

Samenvattend lijkt het bereik van menselijke affectiviteit en goede wil in situaties van sociale intimidatie en geweld gevormd te worden door alle gradaties van keiharde conditionele samenwerking tot onvoorwaardelijke liefde en vergevingsgezindheid. Welke houding in een bepaalde situatie de best mogelijke is zal elk individu voor zichzelf bepalen. Leidraad hierbij is de universele regel:

Behandel de mensen, zoals u uzelf door hen behandeld wilt worden.

Noten

1. Wladimir Lindenberg, *Meditatie en Gebed, Ankh-Hermes, Deventer, 1978, p.30.*
2. Moris Berman, *De terugkeer der betovering, wetenschap en wereldbeeld, Bert Bakker Amsterdam 1986, p.217 e.v.*
3. Allen Watts, *Psychotherapy East & West, Vintage Books, New York 1975.*
4. Frans Veldman, *Haptonomie, Wetenschap van de Affectiviteit, Bijleveld Utrecht, 1989(?)*, p.14.
5. Prof. Dr. G.M. van Asperen, *Tussen Coöperatie en Conflict, Inleiding in de sociale filosofie, van Gorcum Assen/Maastricht 1986, p.1 e.v., samenvatting van de inleiding.*
6. Van Asperen, *op.cit.*, p.27: citaat uit Mancur Olson, *The Logic of Collective action (1977).*
7. Van Asperen, *op.cit.*, p.21.
8. Van Asperen, *op.cit.*, p.47 e.v.
9. Roberto Assagioli, *Psychosynthese, Service Katwijk aan Zee, 1989.*
Idem, Over de wil, Servire Katwijk aan Zee, 1987, p.192.
Idem, Transpersoonlijke ontwikkeling, Service Cothen, 1991.
10. Immanuel Kant, *Grundlegung zur Metaphysik den Sitten, Reclam Stuttgart, 1961, 1984*, p.28.
11. Michal J. Eastcott, *De weg van stilte – Een gids voor meditatie, Servire Cothen, 1991.*
12. Edith R. Stauffer, Ph. D., *Unconditional Love and Forgiveness, Triangle Publishers, Chelsea, Michigan, USA 1987. In vertaling: Dr. Edith Stauffer, Onvoorwaardelijke Liefde en Vergiffenis, Servire Katwijk aan Zee, 1989.*
13. Bruno Bettelheim, *The Informed Heart, Penguin Books London 1986.*
Idem, vertaald als Massificatie en Zelfbehoud, Spectrum Utrecht, 1965, niet meer leverbaar.

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in Haptonomisch Contact, 2e jaargang, 1991-4.

**De veelgevraagde
doctoraalscriptie wijsbegeerte**

**BEVESTIGEND AANRAKEN –
EEN FILOSOFISCH ONDERZOEK VAN DE
HAPTONOMIE (1997)**

**door Drs. Mia F.W.van Luttervelt is opnieuw
verkrijgbaar. 97 pp. plus overdrukken van enige
artikelen uit Haptonomisch Contact voor
EUR 20,00 exclusief EUR 5,00 verzendkosten.**

U kunt dit werk ontvangen door EUR 25,00 over te maken op postrekening
5258369 t.n.v. Drs.Mia F.W.van Luttervelt te Den Haag, o.v.v. docscripMia.
Indien u elektronisch betaalt, vermeldt dan tevens uw bezorgadres.

Filosofische aantekeningen bij de haptonomie (3)

Dr. Douwe Tiemersma

De haptonomische aanraking en het lichaamsveld

De eerste bijdrage met filosofische aantekeningen handelde over de existentieel-fenomenologische methode en de relevantie ervan voor de haptonomie. Benadrukt werd dat de kenwijze van de haptonoom meestal een fenomenologische is. Het grootste deel van de haptonomie als wetenschap is een fenomenologische wetenschap. De grondslagen van deze wetenschap en de meest algemene uitspraken behoren tot de fenomenologische filosofie. In de tweede bijdrage werd de filosofisch-fenomenologische methode gebruikt om een algemene beschrijving van het geleefde te geven. Het resultaat was enerzijds een antropologisch subject-object model en anderzijds een existentiële veldtheorie, die uitgewerkt werd voor het niveau van het geleefde lichaam. De fundamentele kenmerken (categorieën) van dit lichaam als veld, die verschillen van die van de biologie en van de psychologie, werden besproken. Deze filosofische veldtheorie kan worden toegepast voor een beschrijving van haptonomische verschijnselen, waardoor deze verschijnselen in een begrijpelijk kader worden geplaatst. In het onderstaande zal ik dit proberen aan te tonen voor het centrale verschijnsel van de haptonomie: de aanraking. Hierbij zal ik niet alles herhalen, wat in de vorige afleveringen is te vinden. Ook zullen vele mogelijke uitweidingen achterwege blijven. Het gaat alleen om een voorbeeld van de bedoelde benaderings- en beschrijvingswijze die voor de haptonomie nuttig kan zijn. In de uitwerking komen drie eigenschappen van de haptonomie/haptotherapie naar voren, die fundamenteel lijken te zijn. Daarom worden ze beschreven als haptonomische principes: de “afstemming”, de “ontgrenzing” en het ethische.

Wat gebeurt er wanneer iemand iemand anders aanraakt? Deze vraag kan natuurlijk vanuit vele standpunten een antwoord krijgen, maar, zoals afgesproken, is hier het standpunt van de existentiële veldtheorie. Dit houdt in, dat we uitgaan van de eerste persoon en van de betekenisvolle verschijnselen die in zijn/haar geleefd ervaringsveld naar voren komen. In de haptonomie heb je met twee mensen te maken, degene die aanraakt en degene die aangeraakt wordt. Als eerste kiezen we het standpunt van de laatstgenoemde, maar ook het standpunt van de haptotherapeut/haptonoom zal aandacht krijgen.

De “afstemming” en het aangaan van een “dialoog”: het eerste haptonomische principe

Vóór de aanraking is er een situatie, waarvoor de algemene beschrijving uit de vorige aflevering opgaat. Het holistisch-georganiseerde continue veld van het eigen lichamelijke bestaan is de sfeer van vertrouwdheid en eigenheid, waarvan uit men gericht is op de buitenwereld. Er is een zeker ik-centrum van waarneming en handeling, maar dat is niet op een geprononceerde wijze aanwezig. De grenzen van het lichaam zijn ook niet duidelijk, al kan de aandacht voor het lichamelijke contact met de ondergrond en met de kleding, etc. én de mentale voorstelling deze grenzen wat duidelijker naar

voren brengen. Bij een geringe motorische activiteit en weinig tastcontact is de grens tussen lichaam en wereld in hoge mate onbepaald. Toch zijn er bepaalde structuren in het lichamelijke veld, vooral structuren die te maken hebben met spanningen. Daartoe beperk ik me nu, omdat deze algemeen voorkomen en omdat de haptotherapie met name hierop is gericht.

Bij een open gerichtheid op dat wat zich in het lichaamsveld aandient verschijnen vrijwel altijd bepaalde gebieden als dof, vermoeid, zwaar en misschien is er zelfs ergens pijn. Als er op een of andere manier ontspanning mogelijk is, een heel diep uitrusten, blijken de genoemde verschijnselen te verdwijnen. Het is dus aannemelijk dat deze verschijnselen ontstaan door spanningen, spanningen in het leefveld, in de geleefde substantie. En bij goed kijken doen de verschijnselen zich ook voor als spanning. Vaak is de spanning hardnekkig. Juist omdat het lichaamsveld niet op het niveau ligt van het psychische, veranderen bepaalde aspecten of delen van de situatie niet zo gemakkelijk. Wanneer het psychisch was, zou verandering van denken genoeg zijn om iets anders te krijgen. De verschijnselen van spanning, zwaarte, dofheid, enz. behoren niet tot het zuiver geestelijke terrein. Daarom moet men oppassen met de term gevoelens. In het leeflichaam zijn het ik en het lichaam niet uit elkaar te halen. Subject en object zijn met elkaar verweven (zie het antropologische model). Om verandering mogelijk te maken moet daarom iets anders gebeuren dan even anders gaan denken. Wel heeft de situatie tot op zekere hoogte iets mentaals, veel meer dan het materiële objectlichaam, want een diepgaande ervaring of inzicht kán hier de situatie veranderen en in existentiële zin zijn het toch gevoelens. De verschijnselen betreffen structuren en kwaliteiten van een “subtiële substantie”, de *res victa*, die subtieler is dan die van de object-materie die grover is dan die van het mentale

De haptonoom neemt de spanning waar in de spieren en in het bindweefsel van degene die hij/zij aanraakt. De spanning is een verschijnsel dat zich in de aanraking voordoet, onder andere op het grof-materiële niveau bij een grove spierspanning. Ook kan het zich voordoen – en dat is van veel groter belang in de haptonomie, denk ik – in de subtiel-materiële sfeer. In het aanraken zit dan een gevoeligheid die fijner is dan die die stuit op harde spiergroepen. Wanneer dit zo is, is duidelijk ook de werkelijkheid voor de haptonoom die van het subtiële veld. In die zin is er een dialoog op het niveau van dit lichamelijke leefveld. De persoon op de bank nodigt als leeflichaam de haptonoom als gevoelig leeflichaam uit om op dat niveau een “gesprek” te beginnen. Deze gaat het “gesprek” aan door in zijn gevoeligheid te ervaren wat de houding, de huid, de spieren enz. van de ander hem’haar te zeggen hebben. Zijn/haar handen zeggen bij het strijken in het begin: “Ik stel me positief op. Laat maar los. We kunnen verder met ons gesprek”. Zo is er sprake van essentiële kenmerken van de geleefd-lichamelijke communicatie, die vergelijkbaar zijn met die van de dialoog in woorden: de gerichtheid (intentionaliteit), integriteit, uniciteit en , authenticiteit.¹) Zowel bij de gesprekstherapie als in de haptonomie gaat het om een dialoog, maar in tegenstelling tot de gesprekstherapeut gaat de haptonoom een dialoog aan op het niveau van het geleefde lichaamsveld. Elke benadering heeft zijn eigen mogelijkheden, maar de haptonoom heeft het voordeel direct te werken op een fundamenteel niveau waar de gesprekstherapeut slechts misschien en dan nog slechts indirect bij komt. Zoals in elke dialoog is er in de aanraking zowel sprake van eenheid als van verschil. De subtiële en gevoelige materie van beide velden ervaren elkaar en zijn zo apart van elkaar. Maar in het direct

ervaren, als van het eigen lichaam, zijn beide velden totaal verweven. In die zin is er sprake van een gemeenschappelijkheid, van één veld.

“Ontgrenzing”: het tweede haptonomische principe

Bij de aanraking veranderen de kwaliteiten en hun structuren in het lichaamsveld sterk. In eerste instantie is er meestal de ervaring van een invasie in en van een schending van de eigen sfeer, van een aanval gericht op het lichamelijke ik, dat ergens in het lichaam zijn centrum heeft. Dit roept vaak een samentrekkende reactie op. Niet alleen trekken spieren zich samen, op materieel niveau, maar in het eigen veld van het lichaam wordt de fijn materiële substantie gecontraheerd om de aanval te ontgaan. Hierbij is een centripetale kracht werkzaam, die onderdeel is van de existentieel-lichamelijke angst – niet de angst als een waargenomen gevoel. Deze middelpuntzoekende kracht blijft werken, zolang de verdere situatie niet verandert. Maar als het goed is, verandert er veel in de haptonomische situatie. Er verandert niets als de aanraking een materiële botsing blijft tussen de handen en het lichaam op de bank. De situatie verandert alleen als de haptonoom zich afstemt, in de aanraking en als gehele persoon, op het niveau van de existentiële lichaamssfeer, de *res victa*, van degene die hulp heeft gevraagd. Dat is de specifieke haptonomische benaderingswijze, waardoor de haptonomie zich onderscheidt van onder andere de reguliere fysiotherapie. Wanneer van deze methodische afstemming wordt afgeweken wordt het haptonomische gebied verlaten. Ik noem dit het eerste principe van de haptonomie, dat tot de grondslag van de haptonomie en haptotherapie behoort.

In de haptonomische aanraking gaat het dus om een dialoog tussen twee geleefde lichamen, die als existentiële velden elkaar ervaren en elkaar doordringen. Dat deze velden existentieel zijn wil ten eerste zeggen, dat het voor de betrokkenen om de eerste persoon gaat. Het lichaamsveld is een ik-sfeer, hoewel het ik hier geen denkend ik is. Ten tweede betekent het existentieel zijn van de velden, dat ze gevoelig zijn, gevoelig in een actieve zin (explorerend) en in een passieve zin (ondergaand). In beide gevallen is er een gerichtheid op het andere en een zijdelings gewaar zijn van het eigene. Toch vormen beide velden in hoge mate één gezamenlijk veld. De aspecten van de eerste en derde persoon, van subject en object, van het eigene en het andere lopen dooreen, ook ruimtelijk. De lichamelijke-existentiële afstemming op het geleefde lichaam van de ander (het eerste principe) houdt dus de gezamenlijke ruimtelijkheid in en dat geeft de mogelijkheid van een tweede belangrijk onderdeel van de haptotherapie. Dat is wat de “verlening” en de “ontgrenzing” van het lichaam wordt genoemd. De gezamenlijkheid van de ruimte – in plaats van de gescheidenheid met aanval en verdediging – maakt het mogelijk de lichaamssfeer te laten uitdijen in de lichaamsruimte van de ander. Juist omdat bij het ontstaan van de gezamenlijkheid de scheiding tussen het eigene en het andere grotendeels verdwijnt, vallen grenzen weg en is er ruimte, de geleefde lichaamsruimte van de ander die geen ander meer is. Het is een gezamenlijke ruimte, een overlapping van beide lichamelijke leefsfereën. Op het niveau van het grof-materiële objectlichaam is deze “verlenging” van het lichaam in dat van iemand anders onzin. Maar hier gelden andere categorieën. De gezamenlijke ruimte ontstaat, volgens het eerste haptonomische principe, door zich af te stemmen op en zich open te stellen voor de geleefde lichaamssfeer van de ander. Dit methodologische principe is dus de mogelijkheidsvoorwaarde voor de “ontgrenzing”, dat ik het tweede principe van de haptonomie zou willen noemen.

Wat gebeurt er precies in de ontgrenzing? De uitgangssituatie was die van spanning, met alle nare gevolgen. Deze spanning was een geleefd-lichamelijke ik-spanning, centripetaal gericht op het ik-centrum van het lichaamsveld. Het hield een contractie in van de subtiele materie, die op deze wijze werd verdicht rond het ik en zo het ik versterkte. In het gezamenlijke leefveld is er de ruimte voor expansie. Er werken dan geen uitwendige krachten meer die het ik-lichaamsveld samendrukken, noch inwendige centripetale krachten die de eigen ruimte verkleinen. De lichamelijke ervaring van de ruimtelijke gezamenlijkheid als gegeven, betekent een opluchting over de afwezigheid van een aanval. Het is het wegvallen van angst, op het vlak van het leeflichaam. Het betekent ook dat er een vertrouwen is in de ander op het niveau van het subtiele lichaam, want dit is al verweven met de eigen lichaamssfeer. Op grond hiervan valt de concentratie van de subtiele materie weg. Het kan worden vergeleken met de automatische diffusie van een opgeloste stof in de oplossing, die op den duur overal dezelfde concentratie geeft – een wetmatigheid in de haptonomische wetenschap? De harde stof in het lichaam, het verharde gedeelte, wordt bij het samengaan met de als vloeistof stromende subtiele materie van de ander ook vloeibaar en stroomt dan mee. De gestolde materie lost weer op, omdat er een geschikte sfeer is gekomen waarin dat mogelijk is. Het feit dat de haptotherapeut zijn eigen lichamelijke ruimte ter beschikking stelt betekent misschien zelfs, dat er op het vlak van het existentiële veld zoiets bestaat als sublimatie onder lage druk, het verschijnsel dat, vooral bij een lage luchtdruk (door lucht weg te zuigen, bijvoorbeeld), vaste stof overgaat in gas (bijvoorbeeld sneeuw in waterdamp bij vriezend zonnig weer). De ijlheid van de lichaamsruimte van de haptonomo doet de verharde lichaamssubstantie verdampen. De subtiliteit van de geleefde lichamelijke materie wordt dan meer dan die van een vloeistof: ze wordt gasvormig. De lichaamssfeer is dan ruim en ijl, omdat de gehele verdere leefruimte zo groot en ijl is. In de transcendentie tot deze ruimte verdwijnen de beperkende vormen.

Het ethische: het derde haptonomische principe

Van de professionele haptotherapeut wordt, gezien het bovenstaande veel gevraagd. De eisen gaan verder dan die ten aanzien van fysiotherapeutische technieken. Hij/zij zal zich moeten kunnen “afstemmen” op het niveau van het geleefde lichaamsveld en zich daar open moeten kunnen stellen voor de lichamelijke ander. Zijn/haar subtiele lichamelijke zal niet gestold moeten zijn, maar moeten stromen om de verhardingen van de ander te kunnen laten oplossen. Deze lichamelijke zal ruimte moeten kunnen bieden om het proces van oplossen en van sublimatie, kortom van “ontgrenzing” een mogelijkheid te geven. Daarom zal de lichaamssfeer van de haptonomo niet doortrokken moeten zijn van persoonlijke gerichtheden. Voordat de behandeling begint, zal de haptonomo zich daarom bewust daarvan moeten zuiveren. Bij eigen onzekerheid en bij eigen verlangens, ook sexuele, is er geen ruimte voor de ander om zich op een vrije wijze uit te breiden en zo vrij te worden. De ander zou zo weer gevat worden in een beperkend patroon. En juist op het vlak van de diep-gevoelsmatige lichamelijke sfeer kan dit catastrofale gevolgen hebben. De ander stelt zich bij de behandeling zo veel mogelijk open en wordt daarmee kwetsbaar. Daarom is persoonlijk belang en ongeschiktheid op dit vlak direct amoreel. De verantwoordelijkheid van de haptonomo is wel erg

groot. Het ethische is inherent aan de haptonomie: het derde principe.

Ook op een andere wijze behoort het ethische tot het fundament van de haptotherapie, namelijk door zich voor iemand anders beschikbaar te stellen. Dit geldt in feite voor de gehele geneeskunde/gezondheidszorg, maar hier komt duidelijk een speciaal aspect naar voren. Wanneer de haptotherapeut als therapeut gaat helpen, doet hij/zij dit omdat er in de geleefd-lichamelijke sfeer van de ander iets mis is. Lichamelijk-gevoelsmatig komt er een reactie in de vorm van: “Hier moet geholpen worden” Het ethische is primair aanwezig op geleefd-lichamelijk vlak. De moraal is hier niet onmiddellijk in woorden vervat, maar is hier direct in het lichamelijke leven aanwezig. De regels zijn aanvankelijk niet geformuleerd; eventueel achteraf doet men dit achteraf. Er wordt geholpen, zonder eerst naar regels te vragen, omdat wat gedaan moet worden in de sfeer van het leefveld alleen geleid wordt door geleefde vectoren in het gezamenlijke veld. Natuurlijk het werk van de haptonoom functioneert in een alledaags kader van afspraken, betalingen en andere professionele zaken. Toch blijft het aangeduide ethische kenmerk als principe staan. Het zou geen wonder zijn als haptonomen een spanning voelen tussen de grondslagen van de professie – het gaat om “intieme” zaken – en de alledaagse praktijk van betaling, beperkte behandelingsduur, enzovoort. Deze spanning zal men niet uit de weg moeten gaan door het zakelijke te laten overwegen. Omdat het specifiek-ethische inherent is aan de haptonomie, verlaat men dan het specifieke terrein van de haptonomie.

Besluit

Aan het eind van dit artikel wil ik, evenals in het vorige, wijzen op de ruimere context van de haptonomie. De algemene veldtheorie geldt ook voor al die andere disciplines die zich op het vlak van het leeflichaam bewegen. Voor zover ze werken met de subtiele geleefde lichaamsmaterie, gaat de bovenstaande beschrijving ook daarvoor grotendeels op. In vormen van handoplegging en massage, die in alle culturen vanaf de oudste tijden aanwezig waren, spelen zich dezelfde processen af. In geschriften zijn ook op deze terreinen een aantal zaken in woorden uitgelegd. In een iets ruimer verband zijn er de disciplines die de geleefde fijne materie als energie beschrijven en gebruiken, zoals in de Ayurvedische en Chinese geneeskunde, in de Hatha-yoga, in Reiki, enzovoort. Dit geeft aan dat de haptonomie in een ruimere en zeer oude traditie staat. Het inzicht dat de haptonomie niet geïsoleerd staat en niet sektarisch is, denk ik, belangrijk is voor haptonomen. Een kennismaking met verwante benaderingen kan erg vruchtbaar zijn. Voor een onderling begrip

¹ Zie Th. De Boer *Grondslagen van een kritische psychologie*, Ambo, Baarn 1980. “Rationaliteit” hoort als enige van de genoemde postulaten niet in onze “dialoog” thuis. Een uitwerking van dit onderwerp wordt hier achterwege gelaten.

Naschrift van de redactie: Dit artikel werd eerder gepubliceerd in Haptonomisch Contact, 2e jaargang, 1991-2.

Marleen van Koeveringe

Gisteren kwam hij weer in de praktijk. De keer daarvoor was hij op 15 september bij mij geweest. Waarom ik dat zo vermeld is omdat ik na 5 september 2005, na het drie daags colloquium bij Frans Veldman anders ben gaan werken.

Hij kwam met een glimlach op zijn gezicht binnen en stak meteen van wal: wat heb je de vorige keer met me gedaan. Ik zei, hoezo?

Nou zei Mark, ik moest naar de zaak en voelde me enorm energiek, had eigenlijk naar huis gewild om naar m'n vrouw te gaan. Ik verlangde erg naar haar. Z'n werk nam hem in beslag, maar hij bleef zich erg energiek voelen. Na z'n werk moest hij een bezoekje in het ziekenhuis afleggen. Hij kon z'n aandacht helemaal niet bij die verhalen houden. Hij kon maar aan een ding denken en dat was dat hij naar huis wilde, naar z'n vrouw. Hij besloot niet te lang in het ziekenhuis te blijven en ging de stad in om massageolie te kopen. Zoiets had hij nog nooit gedaan. Hij wilde Marja eens lekker gaan verwennen.

Thuis gekomen hielp hij met het naar bed brengen van de kinderen. Hij deed de deur op slot en de gordijnen dicht. Legde een matras in de kamer op de grond en vertelde Marja wat hij van plan was. Marja wist niet wat haar overkwam. Mark, die al jaren alleen met z'n werk bezig is. Weinig oog heeft voor haar en de kinderen. Altijd gespannen over z'n zaak en de cijfers. Zorgen aan z'n hoofd, depressief. Meestal in gedachten is, deze Mark was in eens aanwezig. Had aandacht voor haar, was lief en zacht voor haar.

Enfin ze hadden een heerlijke avond.

Maar vertelde Mark mij, dat gevoel is er nog steeds. En op de zaak ben ik een stuk relaxter. Ik heb ruimte voor iedereen, alles lijkt wel veel makkelijker te gaan. En ik vergeet eigenlijk niets. Terwijl ik me altijd zo moest inspannen om dingen te onthouden. Ik praat nu ook veel makkelijker met m'n mensen.

Z'n blijde verhaal raakte mij. Mark is een boom van een kerel en toen hij op de bank lag voelde ik dat heel veel van zijn ingemetselde, harde buitenkant verdwenen was; ik voelde weer zo duidelijk wat tederheid en dierbaar- zijn is.

Toen hij van de bank af kwam zei hij: m'n benen voelen zo energiek, ik denk dat ik maar weer ga hardlopen. Dat deed ik vroeger ook.

Die paar Dagen Frans Veldman hebben me veel gedaan.

**Haptotherapie - praktijk en theorie door Els Plooi, Harcourt Amsterdam 2005.
159 blz. Prijs: 20 Euro. ISBN 90 265 1762 9**

Het ontbreekt Els Plooi niet aan moed. Zij is een persoon die in het Nederlands taalgebied de praktijk en de theorie van de Haptotherapie talig maakt. Els Plooi overbrugt de talige kloof tussen de reguliere gz-psychologie en de nog steeds als alternatieve geneeskunde beschouwde haptotherapie.

Een echte verdienste.

Verder kan het talig maken niet alleen beschouwd worden als het vertrekpunt voor onderlinge communicatie maar ook als voorwaarde voor wetenschappelijk onderzoek.

Een vertrekpunt voor communicatie waarin verschil van mening niet het einde van de communicatie mag betekenen maar het begin.

Het begin van een steeds beter luisteren naar elkaar waardoor niet de discussie het doel is van het contact maar de dialoog. De dialoog waardoor meningsverschillen juist helpen om de essentie van zaken duidelijk te krijgen.

NU VERKRIJGBAAR



Haptotherapie - Praktijk en theorie Els Plooi

Haptotherapie is een persoonsgerichte, interactionele therapie, die met de persoon werkt via het lichaam. Deze therapie kan helpen het contact met zichzelf en de omgeving terug te vinden, op weg naar een zinvol leven.

Dit boek is geschreven voor wie meer wil weten van haptotherapie. De vele voorbeelden in dit boek maken zichtbaar wat deze therapie inhoudt.

ISBN 90 265 1762 9, 2005

160 pagina's, € 20,00

Voor meer informatie
www.harcourt.nl

Verkrijgbaar in de boekhandel en via Bol.com

I N N O V A T I E I S O N Z E T R A D I T I E

 **Harcourt**
Book Publishers

Hierdoor wordt kritiek niet meer ervaren als een aanval maar als een aanvulling om gezamenlijk te komen tot een beter inzicht.

Het Haptonomisch Contact wil graag forum zijn van een dergelijk dialoog.

Mijn kritiek is dat ik het jammer vind dat het woord aanraking wordt gebruikt waar contact hoort te staan.

Aanraking is het woord dat de eenzijdige actie tot uitdrukking brengt.

Het woord aanraking ligt voor de hand als gedacht wordt vanuit het doen, vanuit de interventie, al minder voor de hand ligt het woord als gedacht wordt vanuit het zijn, vanuit de presentie.

Vanuit het zijn gaat het namelijk om de benadering van de ander, waarin de aanraking slechts een logische stap is in de nadering van de ander.

Het begrip aanraking zegt iets over de actie van degene die benadert en niets over de respons van de benaderde.

Wil deze wederzijdsheid tot uitdrukking kunnen komen dan is het woord contact onontbeerlijk.

Haptonomie is juist de weg naar een wederzijds affectief bevestigend contact.

Ik hoop dat deze essentie in een volgende druk beter tot uitdrukking zal komen en ik hoop voor Els dat het boek de functie zal vervullen waarvoor ze het geschreven heeft: vertrekpunt te zijn van uitwisseling van gedachten en ervaringen.

Reactie van de auteur Els Plooi:

Wat hebben we toch een moeilijk en boeiend vak! Natuurlijk heeft Wim Laumans gelijk dat het in ons werk draait om contact, ik meen dat ook ruimschoots benadrukt te hebben in mijn boek.

Contact, ontmoeting, wederkerigheid, het zijn begrippen die centraal staan. Toch zullen we als haptotherapeuten ook moeten kunnen uitleggen hoe dat contact dan plaatsvindt in onze praktijken, dat we werken met een behandelbank, waarom dat is, dat we de cliënt via het aanraken in aanraking brengen met zijn gevoel en met zijn contactmogelijkheden. Stel dat ik overal waar in mijn boek aanraking staat contact zou zetten, dan zou ik precies doen wat Wim ook niet wil: mistig maken hoe we werken, waardoor ons werk niet toetsbaar is en juist in een alternatieve hoek blijft hangen.

Mijn stellingname is, dat wat we doen uiteraard contact maken is, en de cliënt begeleiden in het contact krijgen met zijn binnenwereld en met de buitenwereld. Hoe we dat doen is via de aanraking en via het voelende lichaam, sensorisch voelend en door de affectieve aandacht die gegeven wordt via de aanraking in toenemende mate beziel.

Het lijkt erop dat de verwarring tussen het wat en het hoe ons noopt tot deze 'woordenwisseling', die ook wat mij betreft het karakter heeft van een dialoog die het waard is gevoerd te worden.

‘De aanraking is het gesprek’

Toevalling vond ik in het tijdschrift *Motief - maandblad voor antroposofie* (nov.2005, p.19) een stukje over het werk van een Dr.Hauschka-therapeut. Ik citeer: ‘Wat mijn werk zo bijzonder maakt, is het contact met mensen, door middel van de aanraking. Ik praat weinig tijdens een behandeling.

De aanraking is het gesprek. Als je aanraking als een gesprek ziet, krijg je heel interessante ontmoetingen...Ik merk, hoe meer je waarneemt, hoe meer je lief gaat hebben. Hoe meer ik kijk en mijn oordeel terug kan houden, hoe meer ik van de dingen ga houden.’

Over affectiviteit gesproken. Dit citaat geeft stof tot navoelen en nadenken. Het maakt ook duidelijk hoe belangrijk het is de begrippen ‘aanraking’ en ‘contact’ goed te omschrijven in relatie tot elkaar. Het zal dan blijken dat deze begrippen nauwelijks goed af te grenzen zijn en alle gradaties van (niet)-wederkerigheid laten onderscheiden. We weten het maar al te goed: in de aanraking kunnen we elkaar ontmoeten in een wederkerig contact of volkomen langs elkaar heenpraten...

Een inleiding in de haptonomie

Over kleine dingen

Auteur: drs. T.A.C.M. Gerritse

Haptonomische
inzichten daadwerkelijk
toepassen!

De hoofdschotel van dit boek is het presenteren van de haptonomie als geheel van inzichten. Het uiteindelijke doel is om de haptonomische inzichten daadwerkelijk toe te passen in uw praktijk van zorg en hulpverlening. Een scala van toepassingen komt aan de orde, zoals de haptotherapie, haptonomische begeleiding bij zwangerschap en bevalling en kinesionomie.

De auteur koos in dit boek voor een vijfdeeling: een oriënterend deel met theoretische achtergronden en uitgangspunten, de menselijke lichamelijke, het menselijk gevoelsleven, het hart van de haptonomie en tenslotte de toepasbaarheid en toepassingen van de haptonomie.

Dorus Gerritse gaf o.a. colleges in wijsgerige antropologie, heeft tientallen publicaties over haptonomie op zijn naam staan en gaf samen met haptotherapeut Ted Troost gastcolleges.

Over kleine dingen
Een inleiding in de haptonomie

ISBN 90 352 2540 6 /
2e druk / 2002 / 352 blz. /

€ 29,50

JA, stuur mij

_____ ex. *Over kleine dingen* / ISBN 90 352 2540 6 / à € 29,50

Organisatie: _____

T.a.v. dhr. mw.: _____

Adres: _____

Postcode/plaats: _____

Telefoon: _____

Datum: _____ Handtekening: _____

Stuur (een kopie van) de antwoordstrook in een envelop zonder postzegel naar: Elsevier Gezondheidszorg, Afdeling Marketing, Antwoordnummer 2594, 3600 VB Maarssen, Telefoon: 0314 358 358, Fax: 0346 577 950, gezondheidszorg@reedbusiness.nl, www.elseviergezondheidszorg.nl

Elsevier Gezondheidszorg is een onderdeel van Reed Business Information.

Geldig tot 31/12/2003. Prijzen boeken incl. BTW en excl. verzendkosten. Prijswijzigingen voorbehouden. Boeken zijn ook verkrijgbaar in de boekhandel. Statutair gevestigd te Amsterdam. Op alle aanbiedingen, offertes en overeenkomsten zijn van toepassing de algemene voorwaarden die zijn gedeponseed bij de KvK in Amsterdam. Handelsregister Amsterdam 33.293.475. Uw opgegeven gegevens kunnen worden gebruikt voor het toezenden van informatie en/of speciale aanbiedingen door Reed Business Information en speciaal geselecteerde bedrijven. Indien u hier tegen bezwaar heeft, stuurt u een brief naar Reed Business Information, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.



Haptonomisch Contact

De Otter 29 • 7414 HZ Deventer • www.haptonomischcontact.nl